

ARABULUCULUK SÜRECİNDE ADLİ YARDIM TALEPLERİNDE GÖREVLİ MERCİYE İLİŞKİN BİR DEĞERLENDİRME

A DISCUSSION ON THE JURISDICTION OF COURT FOR LEGAL AID APPLICATIONS IN MEDIATION PROCESS

Nesibe KURT KONCA*

Özet: 7036 sayılı yeni İş Mahkemeleri Kanunu ile Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu'nun 13'üncü maddesine eklenen üçüncü fıkra hükmüne göre, arabuluculuk sürecinde ortaya çıkan arabuluculuk ücretini karşılamak için adli yardıma ihtiyaç duyan taraf, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun bu husustaki hükümlerinin kıyas yoluyla uygulanması suretiyle adli yardımdan yararlanabilir. Ancak anılan fıkrada bu hususta görevli mahkeme sulh hukuk mahkemesi olarak belirlenmiştir. Bu düzenleme, hem Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun adli yardımda görevli mahkemeye ilişkin hükümleri ile hem de Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu'nun göreve ilişkin diğer hükümleri ile çelişmektedir. Çalışmada öncelikle, adli yardımda görevli mahkemeye ilişkin Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu'nu hükmü; ardından Hukuk Muhakemeleri Kanunu hükümleri incelenecektir. Hükümler arasındaki çelişkinin yol açabileceği sorunlar tespit edilerek, bu sorunların giderilmesi için çeşitli çözüm önerilerinde bulunulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Arabuluculuk Ücreti, Arabuluculuk Süreci, Adli Yardım, Görevli Mahkeme, Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu

Abstract: According to Article 13 of Code of Mediation in Civil Disputes which is changed by the new Labour Courts Law No. 7036, the party in need of legal assistance to meet the mediation fee arising during the mediation process can benefit from legal assistance by applying the provisions of Turkish Civil Procedure Code by comparison. However, in Article 13 the court which has jurisdiction for this matter has been determined as the Civil Court of Peace. This regulation contradicts both the provisions of Turkish Civil Procedure

* Doç. Dr., Çankaya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Medeni Usûl ve İcra-İflâs Hukuku Anabilim Dalı, nkurt@cankaya.edu.tr, ORCID: 0000-0003-4638-613, Makalenin Gönderim Tarihi: 21.12.2018, Kabul Tarihi: 21.12.2018

re Code about the court which has jurisdiction for legal aid and the other Jurisdiction of courts provisions of Code of Mediation in Civil Disputes. In the study, first, the provisions of Code of Mediation in Civil Disputes relating to the court in charge of legal aid and then those of the Turkish Civil Procedure Code shall be examined. The problems that may result from the contradiction between the two provisions will be identified and suggestions will be made to resolve these problems.

Keywords: Mediation fee, mediation process, legal aid, Jurisdiction of Court, Code of Mediation in Civil Disputes

I. GİRİŞ

Adalet Bakanlığı'nın 2015-2019 Stratejik Planı çerçevesinde dostane uyuşmazlık çözüm yollarına ilişkin uygulamaların ve bu çerçevede arabuluculuk yöntemiyle uyuşmazlık çözümünün yaygınlaştırılması hedeflenmektedir.¹ Arabuluculuk ücret ve masraflarının karşılanması hususunda, ekonomik açıdan ihtiyaç sahibi taraf ya da taraflara adli yardımdan yararlanma imkânının tanınması, ülkemizde arabuluculuğun etkin bir şekilde kullanılmasına ve yaygınlaştırılmasına hizmet edecektir.² Özellikle, 7036 sayılı İş Mahkemeleri Kanunu ile iş uyuşmazlıklarında arabuluculuğa başvurmanın bir dava şartı olarak kabul edilmiş olması karşısında, arabuluculuk sürecinde ekonomik açıdan zor durumda olan tarafların adli yardımdan yararlanması ayrı bir öneme sahiptir.³ Bu kanun değişikliğinin yargının yükünün azaltılmasına olumlu katkıları ve uyuşmazlıkların dostane yollarla çözümlenmesi bakımından oluşturduğu kültürel değişim süreci, diğer uyuşmazlık çeşitlerinde de dava şartı arabuluculuk düzenlemelerine ilişkin çalış-

¹ Bkz. <http://www.sgb.adalet.gov.tr/ekler/yayin/Stratejik-Plan-2015-2019.pdf> , s. 137 (E.T. 30.09.2018).

² Süleyman Dost, "Arabuluculuk Ücret ve Masrafları Hakkında Karşılaştırmalı Bir Değerlendirme", *TBBD*, C.27, S. 115, Kasım 2014, s.471. Doktrinde, arabuluculuğun yaygınlaştırılmasını sağlamak üzere, arabuluculuk masraflarının Devlet tarafından karşılanması ve arabuluculuğa başvurulmasının tamamen ücretsiz olmasının uygun olacağı da belirtilmektedir. Zira uyuşmazlığın dava yoluyla çözümlenmesinin ilk derece ve üst derece yargılamaları dikkate alındığı Devlet Hazinesine getirdiği mali yükü ile karşılaştırıldığında, arabuluculuk masraflarının ücretsiz sunulmasının çok daha ekonomik olacağı ifade edilmektedir. Bkz. Özbek Mustafa Serdar, *Alternatif Uyuşmazlık Çözümü*, 2. Cilt, 4. Bası, Yetkin Yayınları, Ankara 2016, s. 1229.

³ Ersin Erdoğan/Nurbanu Erzurumlu, *Hukuk Uyuşmazlıklarında Türkiye'nin Arabuluculuk Tecrübesi ve Zorunlu Arabuluculuk Taslağı*, SETA Yayınları, İstanbul 2016, s. 48.

malar yapılmasını sağlamıştır.⁴ Ancak, ekonomik yetersizlikler dolaşımıyla arabuluculuk sürecinin gider ve masraflarına karşılamayacak taraflar bakımından arabuluculuk sürecinde etkin bir adli yardım mekanizmasının oluşturulması gerekir. Zira hukuk devleti ve sosyal devlet olmanın bir gereği olarak, ödeme gücü bulunmayanlara da hak arama özgürlüğünün kullanılması güvence altına alınmalıdır.

Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu'nun ilk halinde adli yardıma ilişkin herhangi bir hüküm bulunmamakta idi. Ancak, 7036 sayılı Kanun ile eklenen 13. maddenin üçüncü fıkrasında, arabuluculuk sürecinde ortaya çıkan arabuluculuk ücreti adli yardımın kapsamına alınmıştır. Arabuluculuk ücretine ilişkin adli yardım taleplerinde, arabuluculuk bürosunun bulunduğu yerdeki sulh hukuk mahkemesinin görevli olduğu belirtilmiştir. Arabuluculuk ücretine ilişkin adli yardıma ilişkin olarak, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun adli yardımı düzeyen 334 ilâ 340'inci maddelerinin kıyasen uygulanması hüküm altına alınmıştır.

2 Haziran 2018 tarihli Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu Yönetmeliği'nde arabuluculukta adli yardım daha geniş kapsamlı düzenlenmiştir. Yönetmeliğin "arabulucuya başvuru" başlıklı 15'inci maddesinin 3, 4 ve 5 fıkralarında adli yardım ele alınmıştır. Yönetmeliğin üçüncü fıkrası, Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu'nun 13'üncü maddesinin üçüncü fıkrası ile örtüşmektedir. Buna göre, "*Arabuluculuk ücretini karşılamak için adli yardıma ihtiyaç duyan taraf, adliye arabuluculuk bürosunun bulunduğu yerdeki sulh hukuk mahkemesinin kararıyla adli yardımdan yararlanabilir. Bu konuda 6100 sayılı Kanun'un 334 ilâ 340'inci maddeleri kıyasen uygulanır*". Dördüncü fıkrada, adli yardım kapsamında verilen arabuluculuk hizmetinde, arabulucunun ücretinin, Arabulucu Asgari Ücret Tarifesine göre hesaplanacağı hüküm altına alınmıştır. Son fıkrada ise, arabuluculuk sürecinde adli yardımın kapsamı, Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu'nun 13'üncü maddesini aşar şekilde düzenlenmiştir. Bu bağlamda, Kanun'da arabuluculuk sürecinde tarafların avukatlık

⁴ 19.12.2018 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan 7155 sayılı Abonelik Sözleşmesinden Kaynaklanan Para Alacaklarına İlişkin Takibin Başlatılması Usulü Hakkında Kanun ile 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 4. maddesinde belirtilen uyuşmazlıklardan, konusu bir miktar paranın ödenmesi olan alacak ve tazminat talepleri hakkında "dava açılmadan önce arabulucuya başvurma" dava şartı haline getirilmiştir.

hizmeti bakımından adli yardımdan yararlanmaları düzenlenmemişken, Yönetmelikte bu husus şu şekilde düzenlenerek kaleme alınmıştır: “Arabuluculuk sürecinde tarafların avukatlık hizmeti bakımından adli yardımdan yararlanabilmesi hususunda 19.3.1969 tarihli ve 1136 sayılı Avukatlık Kanunu’nun 176 ilâ 181 inci maddeleri uygulanır”. Yönetmeliğin bu hükmünün kanuni dayanağının Avukatlık Kanunu’nun 176. maddesi olduğu söylenebilir. Zira anılan hükümde, her türlü avukatlık ücreti, adli yardımın kapsamına alınmıştır.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 336. maddesinde, adli yardımın, asıl talep veya işin karara bağlanacağı mahkemedен; icra ve iflas takiplerinde ise takibin yapılacağı yerdeki icra mahkemesinden isteneceği hükme bağlanmıştır. Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nda, adli yardım sisteminde görevli mahkeme, asıl dava ve işe göre belirlenmektedir. Bu bağlamda asıl dava ve iş bakımından hangi mahkeme görevli ise, adli yardım bakımından da aynı mahkeme görevli olacaktır.⁵ Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu’nda ise, arabuluculuk ücreti bakımından adli yardım talepleri bakımından görevli mahkeme sulh hukuk mahkemesi olarak belirlenmiştir. Bu çalışmada, arabuluculuk ücreti bakımından adli yardımda görevli mahkeme düzenlemesinin genel hükümlerinden farklılaşması üzerine değerlendirmeler yapılacaktır. Bu farklılaşmanın yol açabileceği sorunlar tespit edilmeye çalışacak ve çözüm önerileri sunulacak; bu arada yeri geldikçe, genel hükümler de yargılama ilkeleri bakımından ele alınacak; hukuk devleti, sosyal devlet ve usul ekonomisi ilkelerine uygun bir şekilde adli yardıma hangi mercii karar vermelidir sorusuna cevap aranacaktır.

II. HUKUK MUHAKEMLERİ KANUNU’NA GÖRE ADLİ YARDIM TALEBİNDE GÖREVLİ MAHKEME

A. Genel Olarak

Adli yardım talebinde görevli mahkeme Hukuk Muhakemeleri Kanunu 336. maddesinde⁶ adli yardım talebi başlılığı altında düzen-

⁵ Ayşe Kılıç, *Medenî Usûl Hukukunda Adli Yardım*, Adalet Yayınevi, Ankara 2013, s. 212.

⁶ İlgili maddenin gerekçesi şu şekildedir, “Maddenin birinci fıkrası hükmü, 1086 sayılı Kanun’daki düzenlemenin günümüz Türkçesine uyarlanmış şeklidir. Ancak metne geçici hukukî koruma taleplerinde de adli yardımdan yararlanılabileceği

lenmiştir. Buna göre, adli yardım, asıl talep veya işin karara bağlanması gereken mahkemeden;⁷ icra ve iflas takiplerinde ise takibin yapılacağı yerdeki icra mahkemesinden istenir.⁸ Bir dava açılmadan veya çekişmesiz yargı işine başvurulmadan önce adli yardım talebinde bulunulması halinde görevli mahkeme, asıl yargılama işi için görevli mahkemedir. Buna karşılık derdest bir dava ya da çekişmesiz yargı işi için adli yardım talebinde bulunuluyorsa, görevli mahkeme, o yargılamaya bakmakta olan mahkemedir.⁹ (HMK m. 336/1).

Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu döneminde de Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na benzer bir düzenleme bulunmaktaydı. Buna göre, asıl dava açılmadan evvel adli yardım talebinde bulunulduğunda, görevli mahkeme asıl dava bakımından görevli olan mahkemedir. Davanın açılmasından sonra ise, sadece davanın görüldüğü mahkemede adli yardım talebinde bulunulabilir (HUMK m. 468/1, 469/11). Bu düzenlemenin geçici hukuki himaye tedbirleri bakımından da geçerli olduğu kabul edilmekteydi.¹⁰ Ayrıca, asıl dava için yetkili olan mahkeme, adli yardım talepleri için de yetkilidir. Dava açıldıktan sonra ise; sadece davanın açıldığı yer mahkemesinden adli yardım talebinde bulunulabilir (HUMK m. 468).

Kanun yollarına başvuru sırasında adli yardım talebinde bulunulması mümkündür. Bu halde, istinaf kanun yolunda adli yardım ta-

yolunda bir ilâve yapılmıştır. Bazen dava açılmadan önce talep edilmesi gereken ihtiyatî haciz ve ihtiyatî tedbir gibi geçici hukukî korumalarda özellikle teminatların oldukça yüksek meblağlara ulaşabileceği göz önüne alındığında, bu teminat ve diğer yargılama giderlerini ödemek zorunda kalacak olan kişilere, haklı oldukları yolunda hâkimde kanaat uyandırılmaları hâlinde, adli yardım sayesinde, tüm giderlerden geçici olarak muafiyet tanınması, etkin bir hukukî korumanın gerçekleşmesine önemli ölçüde hizmet edecektir”

⁷ Ramazan Arslan/Ejder Yılmaz/Sema Taşpınar Ayvaz/Emel Hanağası, *Medeni Usul Hukuku*, 4. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2018, s. 725.

⁸ Abdurrahim Karşlı, *Medeni Muhakeme Hukuku*, Alternatif Yayıncılık, İstanbul 2014, s. 585; Ahmet Cemal Ruhi, *Adli Yardım, Tebligat ve İstinabe*, Adalet Yayınevi, Ankara 2016, s. 50; Süha Tanrıver, *Medeni Usul Hukuku*, Cilt 1, Yetkin Yayınları, Ankara 2018, s. 1106; Ali Cem Budak/Varol Karaaslan, *Medeni Usul Hukuku*, Adalet Yayınevi, Ankara 2018, s. 308.

⁹ Kılınç, s. 211; Oğuz Atalay, Pekcanitez Usul Medeni Usul Hukuku, C. III, 15. Bası, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2017, s. 2421; Tanrıver, s. 1106; Hakan Pekcanitez/Oğuz Atalay/Muhammet Özkes, *Medeni Usul Hukuku*, Ders Kitabı, 6. Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2018, s. 548.

¹⁰ Mehmet Akbal, “Medenî Yargılama Hukukunda Adli Yardım”, *TBB D.*, S. 93, “Mart-Nisan 2011, s. 156.

lebi, bölge adliye mahkemesine; temyiz talebinde kanun yolunda ise Yargıtay'a yapılır. İstinaf ve temyiz harçlarını karşılamak bakımından ekonomik güçlük yaşanması olasıdır.¹¹ Ayrıca, kanun yollarındaki yargılamanın da asıl dava veya işin doğal bir uzantısı olması sebebiyle, bu aşamalarda adli yardımın kabul edilmesi, hak arama özgürlüğü ve adil yargılanma hakkının gerçekleştirilebilmesi bakımından önem taşıdığı kabul edilmektedir.

Görevsiz mahkemede verilen adli yardım kararının görevli mahkemede geçerli olup olmayacağı doktrinde tartışılmalıdır. Akbal, asıl davanın açılacağı yer mahkemesi dışında başka yer mahkemesince verilen adli yardım kararının, davaya bakan mahkeme bakımından bağlayıcı nitelik taşımayacağı görüşündedir.¹² Ancak doktrinde, Atalay ve Kılınç tarafından savunulan baskın görüşe göre, görevsiz mahkeme tarafından verilen adli yardım kararı, görevli mahkemede geçerli olmalıdır.¹³ Kural olarak, görevsiz mahkemenin yapmış olduğu mahkeme usul işlemleri geçersizdir. Ancak, görevli mahkeme, bu işlemlerin tekrar yapılmasında herhangi bir fayda görmüyorsa, görevli mahkeme bir ara karar vererek o işlemlerin geçerli kabul edilmesine hükmedebilir.¹⁴ Zira usul ekonomisi ilkesi bakımından, görevsiz mahkemede yapılan işlemin aynen tekrarlanmasında bir fayda bulunmamaktadır. Ayrıca, adli yardım yararlanıcısının içinde bulunduğu durum düşünüldüğünde, görevsizlik sebebiyle adli yardım kararını geçersiz saymak, kurumun amaçlarına da hizmet etmemektedir.¹⁵ Bu görüşler çerçevesinde bizim ulaştığımız sonuç ise, adli yardım incelemesinin mutlaka mahkeme tarafından yapılmamasının gerekli olup olmadığı sorusunun sorulması gereğidir. Adli yardım incelemesi yapacak mahkemenin belirlenmesine ilişkin usulî sorunların kurumun işlerliğine zarar vermekte; süreci uzatmakta ve bürokrasiye neden olmaktadır.

¹¹ Mehmet Akif Tutumlu, "Temyiz Aşamasında Adli Yardımdan Yararlanmanın Koşulları", *Terazi Hukuk Dergisi*, Sayı 102 - Şubat 2015, s. 116.

¹² Akbal, s. 157.

¹³ Kılınç, s. 212; Atalay-Pekcanitez Usul, s. 2422.

¹⁴ Kılınç, s. 212; Ruhi, s. 53; Atalay-Pekcanitez Usul, s. 2422.

¹⁵ Kılınç, s. 212-213.

B. Arabuluculukta Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun Adli Yardıma İlişkin Hükümlerinin Kıyasen Uygulanması Bakımından Görevli Mahkeme

Arabuluculuk ücretine ilişkin adli yardım taleplerinde, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun adli yardımı düzeyen 334 ila 340'ıncı maddeleri kıyasen uygulanacaktır.¹⁶ Ancak, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun adli yardımda görevli mahkemeye ilişkin bu hükümlerinin, arabuluculuk ücretine ilişkin adli yardım taleplerinde uygulanması mümkün değildir. Zira arabuluculuk sürecinde adli yardıma ilişkin hükümler doğrudan uygulama alanı bulamaz. Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu'nun 13. maddesi uyarınca, Hukuk Muhakemeleri Kanunu hükümlerinin uygulanabilmesi, kıyas yoluyla uygulama arabuluculuk sürecinin mahiyetine uygun düştüğü ölçüde mümkün olacaktır.¹⁷

Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu'nda görevli mahkeme açıkça düzenlendiği için Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun adli yardım taleplerinde göreve ilişkin hükümleri uygulama alanı bulmaz. Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 336. maddesinden farklı olarak, arabuluculuğa konu olan uyuşmazlık hangi mahkemenin görevine girerse girsin, hatta hali hazırda bu uyuşmazlığa ilişkin derdest bir dava bulunsun, adli yardım talebi uyuşmazlık bakımından görevli mahkemede değil; sadece sulh hukuk mahkemesinde adli yardım talebinde bulunulabilecektir.¹⁸

¹⁶ Arabuluculuk sürecinde adli yardım incelemesinde belirginlik sağlanması gerekirken, genel hükümlere yapılan bu atf doktrinde eleştirilmektedir. "... bazı hususları tam belirgin hale getirilmeden, genel hükümlere atf yapmak sorunu çözmektedir. Bunun yanında uygulamamızda adli yardımın çok iyi işlemediği, mahkemelerin bu konuda kolay karar vermediği de düşünülürse, arabuluculuk bakımından adli yardım hükümlerinin işletilmesi çok da kolay görünmemektedir. Bu ise hukukî korunma, adalete erişim ve hak arama özgürlüğü bakımından sorunlu bir durumdur". Bkz. Muhammet Özkes/Ömer Ekmekçi/Murat Atalı, Hukuk Uyuşmazlıklarında İhtiyari ve Zorunlu Arabuluculuk, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2018, s. 107.

¹⁷ Leyla Akyol Aslan, "Adli Yardım Kurumunun Arabuluculukta Uygulanması (HUAK m. 13/3)", *Başkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2018, Cilt 4, Sayı 1, s. 89.

¹⁸ Akyol Aslan, s. 95.

C. Adli Yardım Talebinin Reddine İlişkin Kararlara İtirazda Görevli Mahkeme

Adli yardım talebinin reddi halinde, ret kararına karşı itiraz etmek mümkündür.¹⁹ Adli yardım talebinin reddine ilişkin kararlara karşı, tebliğinden itibaren bir hafta içinde kararı veren mahkemeye yazılı olarak (dilekçeyle) itiraz edilir. Ancak itiraz incelemesi, kararı veren mahkemede yapılmaz. Kararına itiraz edilen mahkeme, itirazı incelemesi için dosyayı o yerde adli yardım talebi yapılan hukuk mahkemesinin birden fazla dairesinin bulunması hâlinde, numara olarak kendisini izleyen daireye, son numaralı daire için birinci daireye, o yerde adli yardım talebi yapılan hukuk mahkemesinin tek dairesi bulunması hâlinde ise aynı işlere bakmakla görevli en yakın mahkemeye gönderir (HMK m. 337/2). İncelemeyi yapacak yargı yerine ilişkin düzenleme bölge adliye mahkemelerinin daireleri ve Yargıtay daireleri bakımından da geçerlidir.²⁰ İtiraz incelemesi neticesinde verilen karar kesindir.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun adli yardım talebinin reddine ilişkin karara itirazı düzenleyen 337. maddesi kıyasen, arabuluculuğu süreci bakımından da uygulanır. Çünkü Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun adli yardıma ilişkin hükümlerinin, arabuluculuk sürecinde de kıyasen uygulanması mümkündür. Burada kıyasen uygulama, ret kararına itiraz arabuluculuk süresinin mahiyetine uygun

¹⁹ "Aynı Kanun'un adli yardım talebinin incelenmesi başlıklı 337. maddesinde Mahkemenin, adli yardım talebi hakkında duruşma yapmaksızın karar verebileceği, talep hâlinde incelemenin duruşmalı yapılacağı, adli yardım taleplerinin reddine ilişkin mahkeme kararlarında ret sebebinin açıkça belirtileceği, bu karara karşı 1 haftalık sürede itiraz yasa yoluna gidilebileceği, kararı veren mahkemeye dilekçe vermek suretiyle itiraz edilebileceği, kararına itiraz edilen mahkemenin, itirazı incelemesi için dosyayı o yerde adli yardım talebi yapılan hukuk mahkemesinin birden fazla dairesinin bulunması hâlinde, numara olarak kendisini izleyen daireye, son numaralı daire için birinci daireye, o yerde adli yardım talebi yapılan hukuk mahkemesinin tek dairesi bulunması hâlinde ise aynı işlere bakmakla görevli en yakın mahkemeye göndereceği, itiraz incelemesi neticesinde verilen kararın kesin olacağı düzenlenmiştir. Somut olayda, 6100 sayılı HMK'nın 337/2. maddesi uyarınca adli yardım taleplerinin reddine ilişkin kararlara karşı itiraz yolunun açık olduğu, son celsede adli yardım talebinin reddedildiği ve aynı celsede, kanıtlanamayan davanın reddine karar verilerek yargılamanın bitirildiği, davacı tarafın itiraz hakkının bu suretle elinden alındığı dosya kapsamından anlaşılmaktadır. Böylelikle 6100 sayılı HMK'nın 337/2. maddesindeki prosedürün işletilmesi gerekirken usul hükümleri göz ardı edilerek yazılı olduğu gibi davanın reddine karar verilmesi hatalıdır. O halde, davacı vekilinin bu yönleri amaçlayan temyiz itirazları kabul edilmeli ve hüküm bozulmalıdır." Yargıtay 21. Hukuk Dairesi, E. 2016/4009, K. 2017/8160, T. 23.10.2017 (www.legalbank.net)

²⁰ Atalay-Pekantez Usul, s. 2428.

düştüğü için²¹ Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu'nun 13. maddesinin de bir gereğidir. Bu suretle etkin hukuki korumanın sağlanmasına hizmet edilecektir.

Arabuluculuk ücretine ilişkin adli yardım talebi reddedilen taraf, bu karar karşı kararı veren sulh hukuk mahkemesine yazılı olarak itiraz edebilir. İtiraz süresi, adli yardım talebinin reddine ilişkin kararın tebliğinden itibaren bir haftadır. İtiraz incelemesi, o yerde birden fazla sulh hukuk mahkemesi dairesi varsa, kararı veren daireyi numara olarak izleyen dairede; son numaralı sulh hukuk mahkemesi için birinci sulh hukuk mahkemesinde; o yerde tek bir sulh hukuk mahkemesi bulunması halinde en yakın yerdeki sulh hukuk mahkemesinde incelenir. İnceleme neticesinde sulh hukuk mahkemesinin vereceği karar kesindir.²²

III. ADLİ YARDIM TALEBİNİN ÇEKİŞMESİZ YARGI İŞİ OLMASIYLA DOLAYISIYLA GÖREVLİ MAHKEMENİN SULH HUKUK MAHKEMESİ OLMASI GÖRÜŞÜ

Adli yardım talebi, ileride açılacak bir dava veya başvurulacak talep, takip yahut uyuşmazlık çözüm yönteminden önce veya devam eden bir dava, talep, takip yahut uyuşmazlık çözüm yöntemindeki birtakım giderlerden muafiyete yöneliktir. Adli yardım talebiyle, bir başkasına karşı bir hak iddia edilmemekte, bir uyuşmazlık çıkartılmamaktadır. Adli yardım talebi, giderlerinden muafiyete yönelik olduğu açılmış veya açılacak dava, talep, takip ve uyuşmazlık çözüm yönteminden bağımsız bir hukuki nitelik taşımaktadır.²³

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 382. maddesinde çekişmesiz yargı işleri örnek kabilinden sayılmıştır. Buradaki sayma tahdidi nitelik taşımadığı için, çekişmesiz yargı işlerine ilişkin ölçütler dikkate alınarak adli yardım talebinin niteliği belirlenebilir. Doktrinde egemen olan görüşe göre, talepte bulunan ilgililer arasında bir uyuşmazlık olmaması ve ilgililerin ileri sürebileceği subjektif bir hakkın bulunmaması ölçütlerine göre, adli yardım talebinde bulunulması bir çekişmesiz yargı işidir.²⁴

²¹ Akyol Aslan, s. 88.

²² Akyol Aslan, s. 115.

²³ Kılınç, s. 216

²⁴ Oğuz Atalay, Medeni Usul Hukukunda Adli Yardım (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 1986, s. 70;

Çekişmesiz yargı işlerinde genel görevli mahkeme Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 383. maddesi uyarınca sulh hukuk mahkemesidir. Bir çekişmesiz yargı işinde sulh hukuk mahkemesi dışında başka bir mahkemeyi görevli kılmak için genel düzenlemeden ayrılmayı haklı kılacak bir sebebin olması gerekir. Çekişmesiz yargı işinin konusu ile özel mahkemenin uzmanlık alanı arasında bağlantı bulunması halinde özel mahkemenin görevli kılınması makul kabul edilebilir. Türk hukukunda arabuluculuk ve alternatif uyuşmazlık çözüm yollarına ilişkin dava ve işler bakımından bir uzmanlık yargı yerinden bahsedilemez. Dolayısıyla derdest olmayan bir yargılama konusuna ilişkin adli yardım taleplerinde, çekişmesiz yargıda asıl görevli mahkeme olan sulh hukuk mahkemesinin görevli olmasının, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun sistematığı ile bağdaştığı söylenebilir. Doktrinde, adli yardım taleplerinin çekişmesiz yargı işi niteliği taşıması karşısında, çekişmesiz yargıda genel görevli mahkeme olan sulh hukuk mahkemesinin arabuluculuk ücretine ilişkin adli yardım taleplerinde görevlendirilmesi yerinde bir düzenleme olarak kabul edilmektedir.²⁵

Adli yardım bir çekişmesiz yargı işi olmakla beraber, devam eden bir yargılamaya ilişkin ise, yargılamayı gören mahkeme, adli yardım talebini ön sorun olarak inceleyip, karar bağlar²⁶ (HMK m.164). Hâl böyle olunca, adli yardım talebi bizatihi yapılırsa, çekişmesiz yargı işi olup basit yargılamanın konusunu oluştururken; devam eden bir yargılama sırasında ileri sürülürse, ön sorun olarak incelenip; karara bağlanmaktadır. Dolayısıyla, devam eden bir yargılama konusu uyuşmazlığa ilişkin olarak arabuluculuk sürecine başvurulmuş ise, arabuluculuk ücretine ilişkin adli yardım talebini bu yargılamadan bağımsız ayrı bir çekişmesiz yargılamanın konusu kılmak usûl ekonomisi ile bağdaşmaz. Kaldı ki, derdest yargılamanın giderleri için adli yardım kararı verilmiş; bu kararın verilmesine ilişkin maddi şartlarda herhangi bir değişiklik olmamasına rağmen, ilk incelemeyi yapmamış olan, Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu madde 13 uyarınca görevli olan sulh hukuk mahkemesinin adli yardım şartlarının

Akbal, s. 162; Kılınç, s. 216; Ruhi, s. 54; Atalay-Pekcanitez Usul, s. 2411; Tanrıver, s. 1106; Pekcanitez/Atalay/Özekes, s. 549; Aslı Aras, Çekişmesiz Yargıda Yargılama Usulü, Yetkin Yayınları, Ankara 2017, s. 245.

²⁵ Akyol Aslan, s. 95.

²⁶ Atalay-Adli Yardım, s. 82; Akbal, s. 162; Kılınç, s. 239.

oluşmaması nedeniyle adli yardım talebini reddetmesi mümkündür. Böyle bir durumda, çelişkili kararlar verilmiş olması karşısında yargı kararlarının saygınlığı zedeleneyecektir. Bu sebeple devam eden bir yargılamaya ilişkin adli yardım taleplerinde, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda halen devam eden yargılamayı gören mahkeme görevli kılınmıştır.

IV. DERDEST BİR DAVA KONUSU UYUŞMAZLIĞA İLİŞKİN ARABULUCULUK SÜRECİNDE ADLİ YARDIM TALEBİNDE ASIL DAVAYA BAKAN MAHKEMENİN GÖREVLİ OLMASI GÖRÜŞÜ

Açılmış ve halen görülmekte olan bir davanın tarafları arabuluculuğa başvurabilir. Keza, mahkeme de davanın taraflarını arabulucuya başvurmak konusunda aydınlatıp, teşvik edebilir (HUAK m. 13). Böyle bir durumda, görülmekte olan davaya ilişkin olarak Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 334. maddesi gereğince adli yardımdan yararlanan kişi, dava devam ederken arabulucuya başvurulması halinde, arabuluculuk ücreti için kendiliğinden adli yardımdan yararlanamayacaktır.²⁷ Zira Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 335. maddesi uyarınca arabulucu ücreti adli yardımın kapsamına dâhil değildir. Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu'nun 13. maddesinin üçüncü fıkrası uyarınca, bir uyuşmazlığın tarafının, açacağı dava veya derdest davası bakımından adli yardımdan yararlanmasına ilişkin bir karar almış olsa dahi, arabuluculuğa başvurduğunda arabuluculuk ücreti için bizatihi adli yardım talebinde bulunması gerekmektedir.

Doktrinde, görülmekte olan bir davada arabuluculuğa başvurulması kararlaştırılmış ise, davadaki yargılama giderleri için adli yardımdan yararlanan kişinin, arabuluculuk ücreti için de adli yardımdan yararlanmaya devam etmesinin faydalı olacağı belirtilmiştir.²⁸ Kanatımızca, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda adli yardımın kapsamı genişletilerek, dava sırasında arabuluculuğa başvurulması halinde, bu dava için verilmiş adli yardım kararının, adli yardım yararlanıcısının arabuluculuk ücretini de kapsayacağı hüküm altına alınabilir. Böyle

²⁷ Akyol Aslan, s. 110.

²⁸ Elif Kısmet Kekeç, Arabuluculuk Yoluyla Uyuşmazlık Çözümünde Temel Aşamalar ve Taktikler, Adalet Yayınevi, Ankara 2016, s. 222.

bir düzenleme hem usul ekonomisi²⁹ ilkesine uygun olacak; hem de arabuluculuk yöntemiyle uyuşmazlıkların çözümünde, giderlerin caydırıcı nitelik taşımasının önüne geçilecektir.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu düzenlemeleri çerçevesinde, devam eden bir yargılamada taraf veya istemde bulunanın adli yardım talebini, yargılamayı yürüten mahkemeye yapması işin tabiatı gereğidir. Zira asıl davaya bakan mahkemenin, o davaya ilişkin tali sayılan diğer ifadeyle ikincil sorunları da çözmekle görevli olduğu kabul edilmektedir.³⁰ Zira Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda, çeşitli hükümlerde, dava açılmasından sonra, asıl davaya bakan mahkemenin asıl davaya ilişkin geçici hukuki koruma taleplerinde de görevli olduğu kabul edilmiştir. Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 390. maddesine göre, ihtiyati tedbir, dava açıldıktan sonra ise ancak asıl davanın görüldüğü mahkemeden talep edilir (HMK m. 390/1). Keza, dava açıldıktan sonra yapılan her türlü delil tespiti talebi hakkında sadece davanın görülmekte olduğu mahkemeye yöneltilebilir (HMK m. 390/1). Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun asıl davaya ilişkin tali nitelikli usulî sorunlarda asıl davaya bakan mahkemenin görevli olmasının bir gereği olarak adli yardım talebi asıl talep veya işin karara bağlanacağı mahkemeye yöneltilir (HMK m. 336/1). Ayrıca, kanun yollarına yani istinaf veya temyize başvuru sırasında adli yardım talebi bölge adliye mahkemesine veya Yargıtay'a yapılır (HMK m. 336/3).

Devam eden bir yargılamada taraflardan birinin adli yardım talebini, yargılamayı yürüten mahkemeye yapması Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu madde 18'de yer alan anlaşma belgesine icra edilebilirlik şerhi verilmesinde³¹ görevli mahkemeye düzenlemeyle de uyum içinde olacaktır. Anılan hükme göre, taraflar arabuluculuk faaliyeti sonunda bir anlaşmaya varırlarsa, bu anlaşma belgesinin icra edilebilirliğine ilişkin şerh verilmesini talep edebilirler. Dava açılmadan önce arabuluculuğa başvurulmuşsa, anlaşmanın icra edilebi-

²⁹ Aynı şekilde bir icra takibi sırasında verilmiş bir adli yardımın kararının, bu takip devam ederken arabuluculuğa başvurulması halinde ortaya çıkacak arabuluculuk ücreti için de geçerli olması takip ekonomisi bakımından uygun olabilecektir.

³⁰ Necip Bilge/Ergun Önen, Medenî Yargılama Hukuku Dersleri, Sevinç Matbaası, Ankara 1978, s. 347.

³¹ Taraflar ve avukatları ile arabulucunun birlikte imzaladıkları anlaşma belgesi, icra edilebilirlik şerhi aranmaksızın ilam niteliğinde belge sayılır (HUAK m. 18/4).

lirliğine ilişkin şerh verilmesi, arabulucunun görev yaptığı yer sulh hukuk mahkemesinden talep edilebilir. Davanın görülmesi sırasında arabuluculuğa başvurulması durumunda ise anlaşmanın icra edilebilirliğine ilişkin şerh verilmesi, davanın görüldüğü mahkemeden talep edilebilir. Bu şerhi içeren anlaşma, ilam niteliğinde belge sayılır. Dava açılmadan evvel başlayan arabuluculuk süreci sonunda anlaşma belgesi hazırlanmışsa, bu belgeye icra edilebilirlik şerhi verme görevinin sulh hukuk mahkemesine ait olduğuna ilişkin düzenleme Hukuk Muhakemeleri Kanunu sistematığı ile bağdaşmaktadır.³² Zira anlaşma belgesine icra edilebilirlik şerhinin verilmesi bir çekişmesiz yargı işidir (HUAK m. 18/3). Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 383. maddesi uyarınca çekişmesiz yargı işlerinde görevli mahkeme, aksine bir düzenleme bulunmadığı sürece sulh hukuk mahkemesidir. Dolayısıyla, devam eden bir yargılamayı konu olmayan bir arabuluculuk sürecinde sulh hukuk mahkemesinin görevli olması çekişmesiz yargıda görevli mahkemenin sulh hukuk mahkemesi olması kuralına uygundur.

Buna karşılık, devam eden bir yargılama konusu uyuşmazlığın arabuluculuk süresi sonunda sona erdiren anlaşma belgesine o yargılamayı yürüten mahkemenin icra edilebilirlik şerhi vermesi de doğaldır. Zira aynı mahkemenin, o yargılamaya ilişkin olarak bir karar vermesi gerekmektedir. İcra edilebilirlik şerhi verilmesi talebinde halinde mahkemenin dava konusuz kaldığı için esas hakkında karar verilmesi yer olmadığı kararı vermesi icap eder.³³ Nitekim ilgili düzenlemenin gerekçesinde, davanın görülmesi sırasında arabuluculuğa başvurulması durumunda icra edilebilirlik şerhinin verilmesinin, usul

³² Doktrinde Özbek, 7036 sayılı Kanun değişikliğinden evvel, dava açılmadan önce arabuluculuğa başvuru durumlarında icra edilebilirlik şerhinin verilmesinde, asıl uyuşmazlık hakkındaki görev kurallarına göre belirlenecek olan mahkeme yerine, olması gereken hukuk bakımından, icra hukuk mahkemelerinin görevli olması gerektiği görüşünü ileri sürmüştür. İcra mahkemelerinin icra edilebilirlik şerhi vermek hususunda icra hukukunda uzman yargı mercii niteliği taşımasını bu görüşüne gerekçe olarak sunmuştur. Bkz. Özbek-Uyuşmazlık Çözümü, s. 1260; Mustafa Serdar Özbek, "Arabuluculuk Sonunda Düzenlenen Anlaşma Belgesine İcra Edilebilirlik Şerhi Verilmesinde Görevli ve Yetkili Mahkeme", *Başkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2017. C. 3. S. 2, s. 79; .

³³ Emre Kıyak, "Arabuluculuk Sonucunda Ulaşılan Anlaşma Belgesinin Hukuki Niteliği", *TAAD*, Y. 6, S. 21, Nisan 2015, s. 544; Akyol Aslan, s. 111. Tarafların talepleri veya tutumları neticesi ortaya çıkabilecek diğer ihtimallerde mahkemenin vereceği kararlar için bkz. Melis Taşpolat Tuğsavul, *Türk Hukukunda Arabuluculuk*, Yetkin Yayınları, Ankara 2012, s. 193-194.

ekonomisi ve mahkemenin derdest dosya hakkında karar verebilmesinin sağlanması amacıyla davanın görüldüğü mahkemeden talep edilebilmesi gerektiği hususu ifade edilmiştir.³⁴ Doktrinde bu düzenlemede görevli mahkemenin yalın ve basit bir şekilde kaleme alınmasının uygulamada tereddüt doğmasını önleyeceği belirtilmiştir.³⁵

Kanaatimize göre, Hukuk Muhakemeleri Kanunu ve Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu'nun görevle ilgili hükümleri incelendiğinde, devam eden bir yargılamaya ilişkin olarak yapılan, bu yargılamanın konusunu oluşturan hak ve menfaat ile ilgili usulî taleplerde görevli mahkeme, asıl davaya bakan mahkeme olmalıdır. Özellikle arabuluculuk bakımından görülmekte olan bir davada tarafları arabuluculuğa teşvik eden mahkemenin taraflardan birinin arabuluculuk ücretine ilişkin olarak adli yardım talebinde bulunması halinde, bu hususta karar vermeye ehil olmaması ne arabuluculuk ilkeleri ne de usul hukuku ilkeleri ile bağdaşır. Usul ekonomisi ilkesi gereği bir davaya bakan mahkeme; bu dava konusu uyuşmazlık hakkında taraflar arabulucuya başvurduğunda, arabuluculuk ücreti için yapılan adli yardım taleplerini karara bağlamakla görevli olmalıdır.

V. ADLİ YARDIMLA TALEPLERİNDE GÖREVLİ BİR İDARİ ORGAN KURULMASI GÖRÜŞÜ

Ülkemizde mahkemelerin iş yükü sebebiyle, mahkemelerde karar verme süreleri uzundur. Bu çerçevede, mahkemeler, adli yardım taleplerini de uzun sürede karara bağlamaktadır. Asıl dava veya talebin henüz esasına girmeden adli yardım incelemesinin zaman alması, adli yardım talep eden kişinin adalete erişim hakkının oldukça uzun bir sürede sağlanması anlamına gelmektedir. Bu sebeple de adli yardım talep eden kişi mağdur olabilmektedir.³⁶ Doktrinde hem mahkemelerin iş yoğunluğunu azaltmak hem de adli yardım taleplerinin hızlı ve yeknesak bir şekilde çözümlenmesini sağlamak amacıyla adli yardımda görevli idari bir organ oluşturulması önerilmiştir.³⁷

³⁴ Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu Tasarısı ve Avrupa Birliği Uyum Komisyonu ile Adalet Komisyonu Raporları (1/486), s. 28.

³⁵ Özbek- İcra Edilebilirlik Şerhi, s.82.

³⁶ Kılınç, s. 367.

³⁷ Kılınç, s. 367. Okur ve Kalay da adli yardım talebinin geç karar bağlanması sorunun altını çizmiş; Avukatlık Kanunu uyarınca yapılan adli yardım talebini kabul

Adli yardım sisteminin, bir bütün olarak tek elden idare edildiği sistem örneğine Fransa'da rastlamaktayız.³⁸ Fransa'da adli yardım talepleri, adliyelerde bulunan adli yardım bürosu (*le bureau d'aide juridictionnelle*) tarafından karara bağlanmaktadır. Adli yardım bürosunun karar mekanizması, bir hâkim, bir kamu görevlisi, yerel baro üyesi ve diğer temsilcilerden oluşur.³⁹ Dolayısıyla, avukatlık hizmetleri için adli yardım – diğer yargılama giderleri için adli yardım biçiminde ayrı ayrı iki yapılanma bulunmamakta; adli yardım hizmetleri tek elden yürütülmektedir. Ancak, bu adli yardım bürosu, sadece yargı görevlilerinden veya sadece avukatlardan oluşmamakta; konunun tüm paydaşlarının katılımıyla oluşmuş kurullar uzmanlık esasına uygun teşekkül etmektedir.

Mahkeme dışında idari bir organ tarafından adli yardım hizmetlerinin yürütülmesi, mahkemelerin, çekişmeli veya çekişmesiz bir yargı işinin esasına ilişkin olmayan bir mesele olan adli yardım hakkında inceleme yapma mecburiyetini ortadan kaldıracaktır. Böyle bir düzenlemenin mahkemelerin iş yükünü azaltmak dışında, adi yardım hizmetlerinin etkin ve yeknesak bir biçimde verilmesini sağlayacağını kabul etmek gerekir. Zira mahkemelerin, adli yardım talebinde bulunanın mali durumunu inceleyerek ekonomik yetersizliği bulunup bulunmadığını tespit etmesi, bu hususta açık kriterler Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda veya başka bir mevzuatta düzenlenmediği için oldukça güçtür. Bu güçlükler mahkemelerin bu hususta farklı karar vermelerine sebebiyet vermektedir. Ancak, bir yargı çevresinde kurulacak adli yardıma ilişkin idari organdaki görevliler bu hususta uzmanlaşacakları için birbiri ile çelişmeyen kararlar alınacak, ayrıca adli yardıma ilişkin devletin sağladığı kaynakların etkin ve verimli bir şekilde kullanılmasına da imkân verilecektir.

Adli yardım taleplerini almak, incelemek ve karara bağlamak bakımından tek bir idari organ bulunması, görevli ve yetkili mahkemeye

eden baro kararının mahkemece dikkate alınmasının hızlı bir şekilde adli yardım sağlanmasına hizmet edeceği vurgulanmıştır. Bkz. Aykut Okur/Mehmet Kalay, Adli Yardım, Sorunlar ve Çözüm Önerileri, Çağrı Avukatlar Grubu, İstanbul 2004, s. 54.

³⁸ Kılınç, s. 65.

³⁹ <https://www.opensocietyfoundations.org/sites/default/files/eu-legal-aid-france-20150427.pdf> (E.T. 01.10.2018).

ilişkin sorunlara son verecek; adalete hızlı ve etkili bir şekilde erişim sağlanmasına hizmet edecektir.

VI. SONUÇ

Çalışmada Hukuk Muhakemeleri Kanunu ve Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu'nda yer alan adli yardımda görevli merciyi düzenleyen hükümler incelenmiştir. Belirtilen iki kanundaki düzenlemelerde yer alan temel fark, devam eden bir yargılama konusuna ilişkin olarak adli yardım talebinde bulunulması halinde, görevli mahkemeye ilişkindir. Buna göre, derdest bir davada adli yardım talebinde bulunulması halinde, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na göre davanın görüldüğü mahkeme; Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu'na göre ise sulh hukuk mahkemesi görevlidir (HMK m. 336; HUAK m. 13/3).

İki düzenleme arasındaki farkı gerekçelendirmek üzere, adli yardım talebinin çekişmesiz yargı işi olması ve bu sebeple çekişmesiz yargıda sulh hukuk mahkemesinin görevli olması gereği ileri sürülebilir. Ancak, bu gerekçe yeterli değildir ve Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu'nun tamamına yayılmış değildir. Şöyle ki, arabuluculuk anlaşma belgesine icra edilebilirlik şerhi verilmesi de bir çekişmesiz yargı işi olmakla beraber; görülmekte olan bir dava sırasında arabuluculuğa başvurulmuş ise, arabuluculuk anlaşma belgesine icra edilebilirlik şerhi bu davanın görüldüğü mahkemeden alınır (HUAK m. 18/2). Bu çerçevede, Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu'ndan kaynaklanan yargı işleri bakımından sulh hukuk mahkemesinin görevli olduğu biçiminde bir genelleme de yapılamamaktadır.

Arabuluculuk ücreti bakımından adli yardım talebinde bulunulmasını kolaylaştırmak ve arabuluculuk yöntemiyle uyuşmazlıkların çözümünü artırmak amacıyla, mahkeme içi arabuluculuk halinde, arabuluculuğa ilişkin adli yardım taleplerinin aynı mahkemede karar bağlanması daha yerinde bir çözüm olacaktır. Keza, tarafları arabuluculuğa teşvik edip arabuluculuğa başvurulmasını sağlayan hâkimin, taraflardan birinin arabuluculuk ücretine ilişkin adli yardım talebini karara bağlayamamasına ilişkin paradoks da giderilmiş olacaktır. Bu suretle adalete erişim hakkı ve usul ekonomisi ilkesi sağlanmış olacak-

tır. Bu öneri, kısmi bir çözüm getirmiş olmakla beraber; Türkiye'deki adli yardım sisteminin güçlendirilmesi için daha genel bir düzenlemeye ihtiyaç vardır.

Adalet erişim hakkını ilgilendiren adli yardım taleplerini karara bağlamak üzere Hukuk Muhakemeleri Kanunu, Avukatlık Kanunu ve Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu gibi çeşitli kanunlarda farklı mahkeme veya organların görevli kılınması, çok başlılığa yol açmakta; çelişkili kararlar verilmesine sebebiyet vermektedir. Ayrıca, mahkemelerin iş yükünü de artırmaktadır. Bu çerçevede, olması gereken bakımından adli yardım hizmetlerinin verilmesinde ayrı bir organ oluşturulmasının olması gereken hukuka daha uygun olduğu ve bu konuda somut ihtiyacı karşılayacağı kanaatindeyiz. Adli yardım hizmetlerinin verilmesine ilişkin olarak tüm paydaşların katılımıyla oluşturulacak bu organın, adli yardım hizmetlerinin verilmesine tahsis edilen iş gücü ve mali kaynakların etkin bir şekilde kullanılmasını sağlayacağı ve bütüncül uygulamalarla çelişkili kararları gidereceği görüşündeyiz.

Kaynakça

- Akbal Mehmet, "Medenî Yargılama Hukukunda Adli Yardım", *TBB D.*, S. 93, "Mart-Nisan 2011, s. 147-173.
- Akyol Aslan Leyla, "Adli Yardım Kurumunun Arabuluculukta Uygulanması- (HUAK m. 13/3)", *Başkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2018, Cilt 4, Sayı 1, s. 79-134
- Aras Aslı, *Çekişmesiz Yargıda Yargılama Usulü*, Yetkin Yayınları, Ankara 2017.
- Arslan Ramazan/Yılmaz Ejder /Taşpınar Ayvaz Sema/ Hanağası Emel, *Medenî Usul Hukuku*, 4. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2018.
- Atalay Oğuz, *Medeni Usul Hukukunda Adli Yardım (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 1986 (Atalay-Adli Yardım).
- Atalay Oğuz, *Pekcanitez Usul Medeni Usul Hukuku*, C. III, On İki Levha Yayıncılık, 15. Bası, İstanbul 2017 (Atalay-Pekcanitez Usul).
- Bilge Necip/Önen, Ergun, *Medenî Yargılama Hukuku Dersleri*, Sevinç Matbaası, Ankara 1978.
- Budak Ali Cem/Karaaslan Varol, *Medenî Usul Hukuku*, Adalet Yayınevi, Ankara 2018.
- Dost Süleyman, "Arabuluculuk Ücret ve Masrafları Hakkında Karşılaştırmalı Bir Değerlendirme", *TBB D.*, C.27, S. 115, Kasım 2014, s. 449-476.
- Erdoğan Ersin/Erzurumlu Nurbanu, *Hukuk Uyuşmazlıklarında Türkiye'nin Arabuluculuk Tecrübesi ve Zorunlu Arabuluculuk Taslağı*, SETA Yayınları, İstanbul 2016.

- Karslı Abdurrahim, *Medeni Muhakeme Hukuku*, Alternatif Yayıncılık, İstanbul 2014.
- Kekeç Elif Kısmet, *Arabuluculuk Yoluyla Uyuşmazlık Çözümünde Temel Aşamalar Ve Taktikler*, Adalet Yayınevi, Ankara 2016.
- Kılınç Ayşe, *Medeni Usûl Hukukunda Adli Yardım*, Adalet Yayınevi, Ankara 2013.
- Kıyak Emre, *Arabuluculuk Sonucunda Ulaşılan Anlaşma Belgesinin Hukuki Niteliği*, *TAAD*, Y. 6, S. 21, Nisan 2015, s. 523-548.
- Okur Aykut/Kalay Mehmet, *Adli Yardım, Sorunlar ve Çözüm Önerileri*, Çağrı Avukatlar Grubu, İstanbul 2004.
- Özbek Mustafa Serdar, "Arabuluculuk Sonunda Düzenlenen Anlaşma Belgesine İcra Edilebilirlik Şerhi Verilmesinde Görevli ve Yetkili Mahkeme", *Başkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2017. C. 3. S. 2, s. 69-86 (Özbek, İcra Edilebilirlik Şerhi).
- Özbek Mustafa Serdar, *Alternatif Uyuşmazlık Çözümü*, 2. Cilt, 4. Bası, Yetkin Yayınları, Ankara 2016 (Özbek, Uyuşmazlık Çözümü).
- Özekes Muhammet/Ekmekçi Ömer / Atalı Murat, *Hukuk Uyuşmazlıklarında İhtiyari ve Zorunlu Arabuluculuk*, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2018.
- Pekcanıtez Hakan/Atalay Oğuz/Özekes, Muhammet, *Medeni Usul Hukuku*, Ders Kitabı, 6. Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2018.
- Ruhi Ahmet Cemal, *Adli Yardım, Tebligat ve İstinabe*, Adalet Yayınevi, Ankara 2016.
- Tanrıver Süha, *Medeni Usul Hukuku*, Cilt 1, Yetkin Yayınları, Ankara 2018.
- Taşpolat Tuğsavul Melis, *Türk Hukukunda Arabuluculuk*, Yetkin Yayınları, Ankara 2012.
- Tutumlu Mehmet Akif, "Temyiz Aşamasında Adli Yardımdan Yararlanmanın Koşulları", *Terazi Hukuk Dergisi*, Sayı:102- Şubat 2015, s. 116-120.